

ΕΠΙΚΥ-ΑΙΧΜ 1974-Π.Β.Μ.-Ε.Χ.Α-2022-ΑΠΟΜ.

Απομαγνητοφώνηση

Πληροφορητής Βάσος Μιχαήλ (ΒΜ)

Ερευνητής Χαράλαμπος Αλεξάνδρου (ΧΑ)

- ΧΑ: 18 Ιουλίου, Μιχαήλ Βάσος. Κύριε Βάσο είπαμε από πού είσαστε;
- ΒΜ: Από τη Λυθράγκωμη. Επαρχία Αμμοχώστου.
- ΧΑ: Μου είπατε ότι γεννηθήκατε το...
- ΒΜ: 23/3 1955
- ΧΑ: Και παρότι ήσασταν σειρά κατάταξης, δεν ήσασταν στρατιώτης.
- ΒΜ: Διότι έχασα στο σχολείο, έμεινα ίδια τάξη στο σχολείο και γι' αυτό δεν πήγα στρατό. Πήγα μετά στρατιώτης. Μετά τον πόλεμο
- ΧΑ: Άρα δεν ζήσατε το πραξικόπημα ως στρατιώτης, ούτε την εισβολή. Στο χωριό, επιγραμματικά, τι συμβαίνει κατά το πραξικόπημα; Συμβαίνει κάτι;
- ΒΜ: Τίποτε δεν συμβαίνει. Ησυχία. Όπως συνέβαινε πριν. Δεν είχαμε ούτε ακραίους από τους μεν ούτε από τους δε. Οι χωριανοί ήταν αγαπημένοι. Είχαμε και λίγους Τουρκοκύπριους τους οποίους δεν ενοχλήσαν και η ζωή συνέχισε όπως ήταν.
- ΧΑ: Όταν ξεκινά η πρώτη φάση της εισβολής, 20 του Ιούλη. Συμβαίνει κάτι στο χωριό, φεύγουν οι Τουρκοκύπριοι ή συνεχίζεται η ζωή κανονικά;
- ΒΜ: Όχι δεν φεύγουν οι Τουρκοκύπριοι. Απεναντίας η ζωή συνεχίζεται και οι δικοί μας έβγαζαν ορισμένες σκοπιές μήπως έρθουν από άλλο χωριό εξτρεμιστές και στους σκοτώσουν.
- ΧΑ: Τους Τουρκοκύπριους;
- ΒΜ: Τους Τουρκοκύπριους.
- ΧΑ: Γιατί φοβούνται να σκοτώσουν τους δικούς σας Τουρκοκύπριους;
- ΒΜ: Αυτό συνέβαινε πάντα. Είχε κάποιους που ήταν εξτρεμιστές. Οι οποίοι δεν ήθελαν τους Τουρκοκύπριους.
- ΧΑ: Α! εξτρεμιστές Έλληνες. Νόμιζα Τούρκοι εξτρεμιστές.
- ΒΜ: Όχι.
- ΧΑ: Συμβαίνει οτιδήποτε μέχρι τις 14 του Αυγούστου αξιοσημείωτο; Είτε να έρθει στρατός στο χωριό, είτε να γίνουν συμπλοκές ή μάχες;
- ΒΜ: Το μόνο που συνέβηκε ήταν ότι πήγε ο στρατός στον Άγιο Συμεών και την Κορόβεια, τα οποία κατέλαβαν στην πρώτη φάση της εισβολής, αλλά πάλι συνέχισε η ζωή να είναι ομαλή. Δεν είχαμε οτιδήποτε άλλες φασαρίες. Ή οι πολίτες μεταξύ τους να έχουν οτιδήποτε.
- ΧΑ: Μου είπατε ότι στις 25 που εκτελέστηκε ο αδερφός σας.
- ΒΜ: Ήταν ...
- ΧΑ: 20 Σάββατο.
- ΒΜ: Τη Δευτέρα της εισβολής. Ήταν Σάββατο η εισβολή. Ο αδερφός μου τραυματίστηκε και τον έπιασαν οι Τούρκοι στις 22. 25 ήταν Πέμπτη.
- ΧΑ: Το όνομα του αδερφού σας;
- ΒΜ: Νίκος Μιχαήλ.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΧΑ: Και εκτελέστηκε στους βοτανικούς κήπους. Ενώ ήταν τραυματίας, συνελήφθη, εγκαταλείφθηκε από τους συμπολεμιστές του της 33 ΜΚ και συνελήφθη. Ουσιαστικά μιλάμε για τη μάχη της Κερύνειας. Στις 22. Εσείς πώς νοιώσατε μου είπατε;
- ΒΜ: Την ημέρα, από το Σάββατο που ξεκίνησε η εισβολή, ένοιωθα μιαν ευμάρεια, δεν σκέφτηκα κάτι. Ξαφνικά τη Δευτέρα το απόγευμα, κατά τις 3, αισθάνθηκα μιαν αγωνία για τον αδερφό μου. Ξεκίνησα και έκλαιγα. Δεν ήξερα τι έπαθα. Και όντως μετά, σύμφωνα με την ιστορία, φάνηκε ότι ήταν η στιγμή που έπεσε ο αδερφός μου, που κτυπήθηκε από τη σφαίρα και έφυγαν και τον άφησαν. Και αυτό το πράγμα δεν το ξεπερνώ.
- ΧΑ: Αισθανθήκατε κάτι παρόμοιο στις 25 όταν εκτελέστηκε;
- ΒΜ: Όχι μόνο τη Δευτέρα το αισθάνθηκα.
- ΧΑ: 14 Αυγούστου γίνεται η δεύτερη φάση, οι Τούρκοι προελαύνουν προς Αμμόχωστο. Στο χωριό πότε μπαίνουν; Πότε συλλαμβάνεστε;
- ΒΜ: Στο χωριό μπήκαν στις 17 του Αυγούστου. Κατέβηκαν τα τανκς. Γύρω στα 100 τανκς. Εμείς ακούγαμε τον θόρυβο των τανκς ως την Κώμα του Γιαλού που βούιζαν. Όταν κατέβηκαν τα τανκς, οι Ελληνοκύπριοι μπήκαν στα σπίτια τους και κλείστηκαν. Οι Τουρκοκύπριοι όμως όταν είδαν τα τανκς καθ' οδόν από τη Λυθράγκωμη να πάν στον Βαθύλακα και να παν στον Άγιο Συμεών, Κορόβεια, Γαληνόπορνη. Στα τουρκικά τα χωριά. Όταν σταμάτησαν πήγαν οι Τουρκοκύπριοι να τους προϋπαντήσουν. Ένας Τουρκοκύπριος, ο Κεμάλης, είχε έναν γιο ο οποίος ονομαζόταν Κιουραττάης και κάποιος δικός μας τον έπιασε για να τον πάρει δήθεν να μιλήσει στο ΡΙΚ, στην πρώτη φάση της εισβολής και δεν επέστρεψε ο Κιουραττάης. Τούτος ετοίμασε μια λίστα 7 άτομα μεταξύ των οποίων ήμουν κι εγώ και τα έδωσε του υπεύθυνου των τανκς. Εμείς δεν είχαμε ιδέα. Εγώ αυτά τα έμαθα μετά.
- ΧΑ: Τι λίστα ήταν αυτή;
- ΒΜ: Να μας πάρουν να μας εκτελέσουν.
- ΧΑ: Ότι είσατε υπεύθυνοι για την απώλεια του γιου του;
- ΒΜ: Όχι. Έτσι ήθελε. 7 άτομα στον τόπο του γιου του να παν 7 ελληνοκύπριοι. Έφυγαν τα τανκς πήγαν μέχρι την Γαληνόπορνη, επέστρεψαν και πήγαν στον Απόστολο Ανδρέα. 17 Αυγούστου ήταν Σάββατο. Στις 18 είχα μιαν έντονη επιθυμία να πάω να μεταλάβω. Και πήγα στην εκκλησία γιατί πίστευα ότι θα με σκοτώσουν. Πήγα μετάλαβα και μετά πήγα σπίτι. Σε κάποια φάση το απόγευμα άκουσα τη γυναίκα του ξαδέρφου μου του Βάσου που τσίριζε. Και λέω του θείου μου, εκείνου που με μεγάλωσε. «Θείε έπιασαν τον Βάσο οι Τούρκοι». Εγώ βγήκα από το σπίτι στο ενδιάμεσο με το άλλο σπίτι που ήταν του θείου μου του Νικόλα είχε ένα περβόλι. Πορτοκαλιές, τέτοια πράγματα. Πήγα τρέχοντας και έκατσα στις πορτοκαλιές. Κρύφτηκα και είδα ότι το σπίτι του θείου μου ήταν περικυκλωμένο από Τούρκους στρατιώτες και κατάλαβα ότι έπιασαν τον Βάσο. Μετά έφυγαν. Όταν έφυγαν, σηκώθηκα και πήγα στον θείο μου τον Νικόλα. Ήρθε και ο θείος μου και η θεία μου και όταν πήγα εκεί μου λέει ο θείος μου ο Νικόλας: «Βάσο μου σε ψάχνουν και σένα οι Τούρκοι». Έκαναν μια απόφαση μεταξύ τους και με έβαλαν στο δωμάτιο. Οι Τούρκοι έδωσαν γύρο του χωριού, έπιασαν τους άλλους και επανήλθαν. Περικύκλωσαν το σπίτι και εγώ όταν είδα, δεν ξέρω, ίσως να μου έδωσε ο Θεός θάρρος, σηκώθηκα και λέω του θείου μου: «Θείε άσε με να βγω έξω γιατί είναι χειρότερα τα πράγματα να είμαι εδώ και αυτοί να είναι έξω. Να βγω να παραδοθώ». Θυμάμαι ότι βγήκα έξω και ήταν όπως βλέπεις τις ταινίες Γουέστερν που περικυκλώνουν έναν εγκληματία. Έτσι με

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

περικύκλωσαν. Με χτυπούσαν πίσω με τα κοντάκια του όπλου. Με πήραν στο φορτηγό και με έβαλαν κι εμένα. Και ξεκινήσαμε από εκεί και μας πήραν στην Γαληνόπορνη.

- ΧΑ: Κύριε Βάσο οι Τούρκοι της Τουρκίας δεν ήξεραν ποιος είσαι. Είχε μαζί τους Τουρκοκύπριους ...
- ΒΜ: Ειδικά αυτός ο Κεμάλης τα έκανε όλα. Αλλά είχε κι άλλους που ήξεραν.
- ΧΑ: Ήταν μαζί τους δηλαδή. Τους καθοδηγούσε;
- ΒΜ: Όχι δεν ήταν μαζί τους.
- ΧΑ: Ή απλά τους έδειχνε τα σπίτια;
- ΒΜ: Είχε άλλους που ήξεραν τα σπίτια. Όταν τους έδωσαν τις εντολές ποιους θα πιάσουν και ποιους θα αφήσουν, τους καθοδήγησαν. Το φορτηγό που μας μάζεψε ήταν κάποιων Τούρκων από την Γαληνόπορνη. Και μας πήραν στην Γαληνόπορνη. Στην Γαληνόπορνη μάς κατέβασαν, είχε ένα κτήριο σαν Συνεργατική, μας έστησαν, μας είπε ένας Τούρκος που κρατούσε οπλοπολυβόλο Μπρεν και μας είπε... Στο μεταξύ σε αυτούς ήταν και ο πατέρας μου και ο εξάδελφος μου και ο γαμπρός μου. Και μας έβαλε γραμμή τον τοίχο να μας εκτελέσει.
- ΧΑ: Πόσα άτομα είμαστε;
- ΒΜ: 7 άτομα. Μαζί με εμένα 7 άτομα.
- ΧΑ: Τα 7 άτομα είχατε κάποιον λόγο, είχατε δώσει κάποιαν αφορμή στον συγκεκριμένο Τουρκοκύπριο;
- ΒΜ: Όχι
- ΧΑ: Γιατί δεν δήλωσε άλλους; Τυχαία;
- ΒΜ: Πιστεύω ότι... Αυτός παλιά ήταν αγροφύλακας. Πριν γεννηθώ εγώ ήταν αγροφύλακας. Και κάτι έγινε.. δεν ξέρω την ιστορία πώς έγινε. Τον έβγαλαν από αγροφύλακα και εβάλαν έναν δικό μας Ελληνοκύπριο αγροφύλακα. Και αυτός πίστευε ότι αυτοί οι άνθρωποι ήταν η αιτία να χάσει τη δουλειά του αγροφύλακα.
- ΧΑ: Όχι όμως ότι σχετιζόσασταν με την εκτέλεση του γιου του.
- ΒΜ: Δεν εκτελέστηκε ο γιος του τελικά.
- ΧΑ: Δεν εκτελέστηκε;
- ΒΜ: Αν τον εκτελούσαν δεν θα ήμουν εδώ να μιλάμε τώρα.
- ΧΑ: Βρέθηκε τελικά;
- ΒΜ: Το καλό μας είναι αυτό. Ήταν της ΤΜΤ αυτός. Ήταν φίλος της ΤΜΤ. Όταν πήγα στην Τουρκία και μου έκαναν ανάκριση ο ανακριτής με ρωτούσε γι' αυτόν αν είναι καλά ή αν τον σκοτώσαμε. Ήταν συγγενής με τον Τζιαφέρ που μιλούσε στον Μπαϋράκ. Η οικογένεια του αυτού... Και τα 7 άτομα μας πήραν στην Γαληνόπορνη και ο Τούρκος ήταν από τον Άγιο Συμεών. [Αυτός που θα μας εκτελούσε στη Γαληνόπορνη ήταν] ο γιος του..
- ΧΑ: Εντάξει δεν πειράζει αν δεν θυμάστε το όνομα.
- ΒΜ: Ήταν γιος του υπαστυνόμου επί Δημοκρατίας και όταν έφυγαν οι τούρκοι από την Κυβέρνηση ήταν υπαστυνόμος στον Άγιο Συμεών. Και μας έστησε στον τοίχο και όπλισε το Μπρεν. Εγώ το μόνο που σκέφτηκα έκλεισα τα ματιά μου και έλεγα: «Παναγία μου θα πεθάνω μονομιάς ή θα καθυστερήσω να πεθάνω;» Αυτό με απασχολούσε. Αν θα πεθάνω γρήγορα ή όχι. Δεν μας έπαιξε. Όπως άνοιξα τα μάτια μου, είδα έναν Τούρκο άλλο, ο οποίος μάθαμε μετά ότι ήταν ο διοικητής τους στην Γαληνόπορνη, τον έπιασε από την κνήμη του Μπρεν, κάτι του είπε τουρκικά και τον έριξε πίσω. Εκείνος ο Τούρκος, κάναμε 8 μέρες εκεί κάτω δεν τον ξαναείδα εκεί. Μετά μας έπιασαν και μας έβαλαν σε μια αποθήκη με πόρτα σιδερένια. Μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

έβαλαν εκεί. Στη μια γωνιά είχε κριθάρι, στο πλευρό σωλήνες. Ήταν τόση πολλή η θερμοκρασία που ήμασταν συνέχεια ιδρωμένοι. Λες και έκανες μπάνιο. Και μας είχαν κλειστούς. Μείναμε μια νύχτα εκεί μέσα. Τη νύχτα ήταν γεμάτο ποντικούς. Θυμούμαι ξαπλώσαμε λίγο να κοιμηθούμε. Εμένα ο ποντικός βγήκε στο στόμα μου. Ήταν γεμάτο. Οι σωλήνες ήταν γεμάτες ποντικούς. Την επόμενη μέρα μας είπαν να μπούμε σε μια αποθήκη δίπλα. «Να πάτε να μπειτε από εκεί είναι πιο καλά». Δεν ξέραμε ότι τη νύχτα είχαν φέρει άλλους αιχμαλώτους και τους έβαλαν σ' εκείνη την αποθήκη που ήμασταν εμείς. Όταν ακούγονταν χτυπήματα και θόρυβοι χτυπούσαμε και μας απάντησαν από την άλλη. Τους είχαν φέρει από τη Νέτα. Κάναμε 8 μέρες εκεί. Σε αυτές τις 8 μέρες μας πήραν μια μέρα μας έκαναν ανάκριση. Απαιτούσαν να τους πούμε πού είναι τα όπλα που έπιασε ο στρατός από τον Άγιο Συμεών και την Κορόβεια.

- ΧΑ: Τι όπλα;
- ΒΜ: Τα στρατιωτικά που έκαναν μάχη και τα έπιασε η Εθνική Φρουρά.
- ΧΑ: Των Τούρκων τα όπλα;
- ΒΜ: Ναι των Τούρκων τα όπλα. Που ξέραμε εμείς; Τα είχε πιάσει ο στρατός. Ξέραμε τι είχαν γίνει; Μας είχαν εκεί κλειστούς και μια νύχτα και κάθε απόγευμα, αυτός ο στρατιωτικός διοικητής μετά που επέστρεφε από τις εκστρατείες ερχόταν στην αποθήκη και μας έβλεπε. Και είχε έναν που γονάτισε μπροστά του και τον παρακαλούσε να τον αφήσει. Ο συμπέθερος μου, ήταν και ο συμπέθερος μου ο Βρακάς, ήξερε τούρκικα. Και του λέει ο στρατιωτικός διοικητής: «πες του να σηκωθεί πάνω και αν βρεθεί ο Κιουραττάης θα πάτε στα σπίτια σας». Ήταν ξεκάθαρος δηλαδή. «Αν δεν βρεθεί Κιουραττάης, δεν θα πάτε στα σπίτια σας». Εμένα μου μπήκε η ιδέα να φύγω. Είχε έναν Τούρκο που καθόταν εκεί πολύ ήσυχος και λέω: «αφού έτσι κι αλλιώς θα μας σκοτώσουν. Να πιάσω από αυτόν το όπλο». Είχε άλλον Τούρκο της Τουρκίας έξω με μια μουστάκα τόση: «να τον παίξω εκείνον, το απόγευμα που βγαίναμε για να πάμε στην τουαλέτα και θα φύγω, ώσπου πάω, και να κάνω μάχη, να σκοτώσω και να με σκοτώσουν». Έτσι το σκέφτηκα. Σε κάποια στιγμή αυτού που παρακαλούσε τον διοικητή να τον αφήσει γιατί είχε και 6 μωρά. του λέω: «ρε Ηρακλή εγώ θα φύγω». «Πού θα πας;», μου λέει. «Θα φύγω, δεν μένω. Θα μας σκοτώσουν. Θα μας εκτελέσουν. Ο Πασιάς το είπε ξεκάθαρα». Μου έλεγε αλλά δεν με έπειθε. Έκατσε πίσω σε μια γωνιά σκέφτηκε και ήρθε και μου είπε: «αν φύγεις ρε Βάσο δεν θα παν να πιαν τη μάνα σου και τα αδέρφια σου;» Όταν μου είπε έτσι τότε έκατσα ήσυχος. Το σκέφτηκα ότι όντως έτσι θα γινόταν. Α! Ο Δερβίσης ήταν. Ο Δερβίσης ήταν ο αξιωματικός που ήταν να μας εκτελέσει ο γιος του. Φαίνεται ότι μέσα σ' εκείνες τις 8 μέρες που ήμασταν εκεί μέσα, μέρα νύχτα ιδρώναμε και μας έφερναν μόνο το βράδυ κάτι μικρά κουκιά τα έβραζαν, εγώ δεν έτρωγα. Γιατί μου ήρθε παράπονο. Εγώ ποτέ μου κανέναν Τουρκοκύπριο δεν πείραξα. Απεναντίας είχε Τουρκάκια που ήμασταν φίλοι. Ήρθε ο Δερβίσης και λέει: «κοπέλια επειδή εμάς δεν μας είπατε την αλήθεια τι έκαναν τα όπλα ο στρατός που έπιασε από τον Άγιο Συμεών και την Κορόβεια θα σας πάρουμε να σας παραδώσουμε στις τουρκικές ενόπλους δυνάμεις». Έτσι όπως σου τα λέω. Δεν τα ξεχνάω. Δεν ξέχασα στη ζωή μου κάτι από όλα αυτά που πέρασα. «Που ξέρουν να σας κάνουν να μιλήσετε». «Τώρα μάλιστα», λέω. Μετά από 2-3 ώρες ήρθαν λεωφορεία μας έβαλαν στο λεωφορείο. Μετά είδαμε ότι στο άλλο δωμάτιο που μας είχαν την πρώτη νύχτα εμάς, ήταν κάτοικοι από τη Νέτα. Τους έφεραν και τους έβαλαν κι εκείνους και ξεκίνησαν τα λεωφορεία προς επιστροφή.
- ΧΑ: Είσατε ακόμα αυτά τα 7 άτομα που σας είχαν συλλάβει από το χωριό;
- ΒΜ: 7 άτομα συν τα άτομα από τη Νέτα

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΧΑ: Που ήταν στη διπλανή αποθήκη.
- ΒΜ: Ναι. Δεν θυμάμαι πόσοι ήταν εκείνοι. Νομίζω ήταν 10.
- ΧΑ: Σας χτύπησαν καθ' οδόν ή μέσα στην αποθήκη ή απλά έρχονταν και σας έβλεπαν
- ΒΜ: Όχι δεν μας χτύπησαν. Μου χτύπησαν με το κοντάκι όταν με συνέλαβαν στο σπίτι του θείου μου. Εκεί μας χτύπησαν.
- ΧΑ: Κύριε Βάσο, εκτός από το φαγητό, το σημαντικότερο το καλοκαίρι στην αποθήκη και τη ζέστη είναι το νερό. Σας έφερναν νερό;
- ΒΜ: Λίγο νερό. Ελάχιστο. Σκέφτομαι κάποιες φορές πώς και δεν πάθαμε αφυδάτωση.
- ΧΑ: Σας έφερναν ή είχε στην αποθήκη;
- ΒΜ: Έφερναν. Έφερναν μια στάμνα. Έφερναν το απόγευμα και σου είπα, όλη τη μέρα ήμασταν κλειστοί. Τη νύχτα που ερχόταν ο διοικητής, 7:00-8:00 ερχόταν και έδινε γύρο, μας έκλειναν και έφευγαν.
- ΧΑ: Δεν σας έβγαλαν έξω από εκείνες τις αποθήκες;
- ΒΜ: Καθόλου. Μόνο όταν θέλαμε να πάμε τουαλέτα μας έβγαζαν να πάμε από την πίσω πλευρά να μην μας δουν δήθεν οι Τουρκοκύπριοι πηγαίναμε τουαλέτα και επιστρέφαμε και είχε έναν που ήταν στον θάλαμο που μας πρόσεχε για να πάμε τουαλέτα και ένας άλλος που ήταν της Τουρκίας καθόταν στην γωνιά με ένα αυτόματο. Δεν μπορούσες να φύγεις από εκεί. Ο μόνος που ήταν εύκολος στόχος ήταν εκείνος που ήταν μέσα στην αποθήκη. Κρατούσε το όπλο. Ήταν εύκολο να του το πιάσεις και να παίξεις τον άλλο και να φύγεις. Μας άφησαν εκεί και μετά ξεκίνησαν τα λεωφορεία. Πήγαμε Κορόβεια, Άγιο Συμεών και πήγαμε Βαθύλακα. Όταν κοντέψαμε είδαμε στους καφενέδες πολύ κόσμο. Άντρες. Μόνο άντρες. Σταμάτησαν τα λεωφορεία και έπιαναν. «Εσύ μέσα. Εσύ από δω. Εσύ μέσα, εσύ από δω». Ξεχώριζαν τους αιχμαλώτους που θα έπιαναν και τους άλλους τους άφηναν αν φύγουν.
- ΧΑ: Με ποιο κριτήριο;
- ΒΜ: Με κανένα.
- ΧΑ: Τυχαία;
- ΒΜ: Έτσι. Μετά πήγα στο χωριό μου. Έγινε το ίδιο. Στο Λεονάρισσο το ίδιο και ξεκινήσαν τα λεωφορεία να παν προς το Βαρώσι. Πηγαίνοντας προς το Βαρώσι, μπήκαμε στην Αμμόχωστο. Εγώ δεν είχα μπει στην Αμμόχωστο ως τότε και όταν γύριζαν τα λεωφορεία, εμάς το λεωφορείο έμεινε μέσα στην Αμμόχωστο. Μαζεύτηκαν Τουρκοκύπριοι οπλισμένοι αστακοί και φώναζαν, μας εκφόβιζαν.
- ΧΑ: Πόσα λεωφορεία ήταν;
- ΒΜ: Δεν θυμάμαι να σου πω.
- ΧΑ: Ήταν 2-3 ή 10-15;
- ΒΜ: Όχι ήταν πολλά. 8-10 λεωφορεία
- ΧΑ: Ήταν ανοικτά τα μάτια σας; Ήσασταν δεμένοι;
- ΒΜ: Ήταν ανοικτά. Όταν ήμασταν στην Τουρκία μας τα έδεσαν.
- ΧΑ: Και όχι δεμένα χέρια;
- ΒΜ: Όχι. Θυμάμαι είχε έναν Τούρκο χωριανό μου. Εγώ τον κατάλαβα όταν πέρασε οπλισμένος κι εκείνος από το λεωφορείο το δικό μας και όταν με είδε και είδε και κάποιους άλλους χωριανούς. Όταν επέστρεφε από το λεωφορείο μας έκανε έτσι. Μη φοβάστε. Κατάλαβα την κίνησή του. Αλλά... μη φοβάστε; Οι άλλοι όλοι έκαναν πανηγύρια. Μετά μας πήραν στο γκαράζ του Παυλίδη. Στο γκαράζ του Παυλίδη μας πήραν, είχαν αστυνομικούς. Μας έβαλαν μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

έπιασαν τα προσωπικά αντικείμενα, λεφτά, ρολόγια τα πάντα. Δήθεν τα κατέγραψα. Φυσικά εγώ ουδέποτε είδα από αυτά όταν επέστρεψα από αιχμάλωτος. Και μας έβαλαν στο γκαράζ του Παυλίδη το μεγάλο. Εκεί ήμασταν περίπου 1050 άτομα. Ούτε να κοιμηθούμε δεν μπορούσαμε. Κοιμόμασταν καθιστοί. Υπήρχε ένας πανζουρλισμός. Άλλοι από δω άλλοι απ' εκεί. Φώναζαν. Νηστικοί. Μας έδιναν 2-3 ελιές και ένα κομμάτι ψωμί. Τελικά μια νύχτα...το πρωί μας ξύπνησαν. Μπήκε μέσα ο στρατός. Φώναζαν τα ονόματά μας όλους. Και μετά: «Εντάξει, λέει ο αστυνομικός ο Τούρκος. Πέσετε να κοιμηθείτε». Μέχρι να ξανακοιμηθούμε ξημέρωσε. Πάλι μπήκαν μέσα και είπαν: «θα σας πάρουμε στην Τουρκία γιατί εδώ οι συνθήκες δεν είναι καλές και θα σας πάρουμε στην Τουρκία». Και ξεκίνησαν και μας έβαζαν με τη γραμμή, έναν-έναν, πήγαινες εκεί πριν να μπεις στο λεωφορείο. Μας έδεναν τα χέρια μας πίσω, τα μάτια μας με ένα μαντήλι και μας έβαζαν στα λεωφορεία.

- ΧΑ: Τι μέρα είναι; Μετά από πόσες μέρες από τη σύλλησή σας συμβαίνει αυτό;
- ΒΜ: Στην Γαληνόπορνη κάναμε από τις 18 μέχρι τις 27. Στις 27 μας έφεραν πάνω. Δεν θυμάμαι τις ημερομηνίες. Τις ξέχασα ακριβώς. Μετά τις 27 του Αυγούστου κάναμε ακόμη 2-3 μέρες στο γκαράζ Παυλίδη; Κάτι τέτοιο. Θυμάμαι με έδεσαν, πήγα και με ξέδεσαν. Μετά μας ξαναπήραν. Μας έβαλαν στο λεωφορείο δεμένους με τα χέρια πίσω Τα μάτια και ξεκινήσαμε κατά την Κερύνεια. Πηγαίνοντας στην Κερύνεια, στο δρομολόγιο, είχε Τούρκους στρατιώτες. Κάποιοι οδηγοί, αυτό φυσικά το μάθαμε μετά, όχι μετά που πήγαμε στο πλοίο και βγήκαμε στην Τουρκία. Σταματούσαν άνοιγαν την πόρτα έμπαιναν μέσα οι στρατιώτες και τους χτυπούσαν με τα κοντάκια. Φαντάσου να είσαι δεμένος να μην βλέπεις και να σου χτυπά με το κοντάκι στο πρόσωπο να σε κατασκοτώνει. Εμάς το καλό μας θυμάμαι όταν πήγαινε να κοντέψει, άκουγα την πόρτα του λεωφορείου που έκλεινε. Δεν άνοιγε ο Τουρκοκύπριος που μας έπαιρνε εμάς. Κατά τη διαδρομή εμείς μέσα στο λεωφορείο το δικό μας δεν φάγαμε ξύλο. Πήγαμε εκεί ακριβώς που έκαναν την απόβαση. Θυμάμαι ήταν το αποβατικό πλοίο, μας κατέβασαν κάτω, εγώ το μόνο που είχα... Τότε ήταν η μόδα κάτι χτένες ασημένιες. Την είχα στην τσέπη. Μπλόκο, με έλεγξαν, βρήκε την χτένα, την έπιασε ο Τούρκος και την έβαλε στην τσέπη του και μου έδωσε μια γροθιά πίσω στη ράχη και μπήκα στο πλοίο. Μας έβαζαν να καθόμαστε οκλαδόν με δεμένα τα χέρια πάλι. Μόνο το μάτια μας ξέδεσαν.
- ΧΑ: Μπαίνοντας;
- ΒΜ: Μπαίνοντας στο πλοίο μας έβγαζαν το σάλι αλλά τα χέρια μας ήταν δεμένα. Και μας έβαλαν και καθίσαμε οκλαδόν δεξιά και αριστερά του αποβατικού και στη μέση είχε διάδρομο. Μα πόσες ώρες; Τα χέρια μας φούσκωσαν. Τραβούσες να κόψεις τον σπάγκο αλλά δεν κοβόταν. Τα χέρια μας είχαν φουσκώσει. Είχε που ήθελαν να παν στην τουαλέτα δεν μπορούσαν. Τελικά όταν ξεκίνησε το πλοίο και ξεκίνησε και έπεφτε το φως, φαίνεται ότι μας ταλαιπωρούσαν μέχρι να πάμε το πρωί στην Τουρκία γιατί εκεί μας περίμεναν άλλοι να μας λιντσάρουν. Θυμάμαι εκεί που καθόμουν σε κάποια στιγμή ένας συγγενής μου είδα ότι είχε ξεδεθεί. Και του λέω: «ρε ξέδεσε με κι εμένα γιατί τα χέρια μου φούσκωσαν και μούδιασαν». Μου λέει: «έλα κοντά μου να σου το χαλαρώσω λίγο αλλά δεν θα σε ξεδέσω». Μετά από λίγη ώρα έδωσαν οδηγίες να μας ξεδέσουν. Ξεκίνησαν να μας ξεδένουν. Κάποιοι ήθελαν να παν στις τουαλέτες. Πήγαν να παν στις τουαλέτες. Όσοι πήγαν είχε Τούρκους στρατιώτες και τους έσπασαν από το ξύλο. Τους έσπασαν από το ξύλο κυριολεκτικά. Είχε έναν Κουσπή από το Δάλι, ήταν έφεδροι. Πήγε ο ένας, επέστρεψε και ακούω που λέει στον άλλο όταν επέστρεψε ο άλλος. Του λέει του άλλου όταν επέστρεψε ο δεύτερος. «Πήγες στις τουαλέτες;» Του λέει: «με

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

έσπασαν από το ξύλο». «Γιατί εμένα με άφησαν;» «Γιατί δεν μου το είπες να μην πάω». Ακούω εγώ. Εί δεν πηγαίνω στην τουαλέτα. Είχε κάτι τρύπες τετράγωνες κάτω από το πάτωμα του πλοίου κατούρησα εκεί μέσα. Με συμπαθείς, αλλά κατούρησα εκεί μέσα. Πήγαμε την αυγή στην Μερσίνα.

- ΧΑ: Ήταν από εκείνα τα πλοία τα αποβατικά. Πολλοί λεν ότι έκαιγαν οι λαμαρίνες.
- ΒΜ: Όχι δεν έκαιγαν οι λαμαρίνες. Ήταν αποβατικό που μετέφερε τανκς.
- ΧΑ: Και ήσασταν πάνω ή κάτω στο αμπάρι;
- ΒΜ: Κάτω στο αμπάρι.
- ΧΑ: Κλειστοί, ζέστη πολλή;
- ΒΜ: Ναι σίγουρα ήταν ζέστη αλλά όχι να καίν τα πλοία οι λαμαρίνες. Και γύρω από τα πλοία... παλιά τα σπίτια είχαν κάτι σουβάντσες που έβαζαν τα πιάτα. Γύρω από το πλοίο είχε ένα πάχος τόσο πλάτος που έστεκαν εκεί οι στρατιώτες. Και μας έβλεπαν κάτω. Όπως βλέπεις το θέατρο που ο άλλος είναι πάνω ψηλά. Και μας έβλεπαν και μας έλεγχαν από εκεί πάνω. Οπλισμένοι. Και είμασταν κάτω στο αμπάρι που έβαζαν τα τανκς. Πήγαμε. Μόλις πήγαμε στην Μερσίνα και κατέβασε την πόρτα το πλοίο είδα έναν όχλο τεράστιο. Τεράστιο. Είχε έναν κλοιό ή αστυνομία, έναν κλοιό ο στρατός και λέω: «τέλειωσε. Θα μας λιντσάρουν, θα μας σκοτώσουν». Έφερναν τα αυτοκίνητα στρατιωτικά, στην πόρτα του αποβατικού και μας φώναζαν: «Τσιαμπούκ τσιαμποुक, τσιαμποुक, τσιαμπούκ [γρήγορα]. Και μπαίναμε στα φορτηγά. Γέμιζε το φορτηγό, τραβούσαν τους μουσαμάδες, τους έκλειναν, ξεκινούσε, έφευγε και έμπαινε άλλο έτσι συνέχεια. Μας έπιασαν, ξεκινήσαμε πήγαμε στα Άδανα.
- ΧΑ: Ο κόσμος που ήταν συγκεντρωμένος εκεί στην Μερσίνα ήταν εχθρικός;
- ΒΜ: Πολύ εχθρικός. Αν τους άφηνε ο στρατός και η αστυνομία θα μας σκότωναν όλους. Δεν θα γλύτωνε κανένας. Θα μας λίντσαραν. Ήταν πολύ-πολύ εχθρικός.
- ΧΑ: Και όταν μπαίνετε στα φορτηγά. Έχει που λεν ότι έμπηγαν ξιφολόγχες. Έσχιζαν τους μουσαμάδες...
- ΒΜ: Κατά τη διαδρομή μας το έκαναν. Κατά τη διαδρομή. Κατά τη διαδρομή που μας έβαλαν τη ξιφολόγχη εμάς. Δεν ήταν τη νύχτα εκείνη. Τη νύχτα εκείνη σε κάποιο σημείο εμάς και κάποιο άλλο στρατιωτικό αυτοκίνητο... Σταμάτησαν το μπροστινό και μετά εμάς. Το σταμάτησαν, δεν ξέρω ποιοι το σταμάτησαν. Το σταμάτησαν οι οδηγοί; Και έγινε αυτό που λες. Ήρθαν, άνοιξαν τον μουσαμά στο αυτοκίνητο το δικό μας και έφεραν ένα ποτήρι παγωμένο και έτρεχε από τον πάγο, έτρεχε έξω από το γυαλί, έτρεχε το νερό. Και βγήκε πάνω στην πόρτα του αυτοκινήτου και το έκανε έτσι, μας το άπλωνε να έρθει κάποιος να το πιάσει. Στο μεταξύ μας έριχναν πέτρες. Άκουγα γκαπ-γκουπ και θυμάμαι κάποιος πήγε να σηκωθεί και του φώναξα: «μην το πιάσεις». Και έκανε πίσω. Και όταν έγινε αυτό και δεν κατάφερε... Γιατί ήθελαν να αρπάξουν κάποιον να τον κατεβάσουν κάτω να τον λιντσάρουν, να τον λύσουν. Θυμάμαι μπήκαν οι ξιφολόγχες. Εμένα μπήκε εδώ δίπλα μου. Από τους μουσαμάδες έμπηξαν τις ξιφολόγχες. Εμένα μπήκε ακριβώς εδώ δίπλα μου. Μόλις που δεν με τρύπησε. Τελικά για να γλυτώσουμε εκείνη τη νύχτα... Φάνηκε περιπολικό της αστυνομίας. Μόλις είδαν το περιπολικό της αστυνομίας τράβηξαν κάτω τον μουσαμά έκλεισαν το αυτοκίνητο και ξεκίνησαν.
- ΧΑ: Ήταν στρατιώτες; Τι ήταν;
- ΒΜ: Στρατιώτες και κάτι Τούρκοι με άσπρες βράκες. Κάτι βράκες κοντές ως τα γόνατα. Άσπρες
- ΧΑ: Είμαστε καθ' οδόν προς Άδανα;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΒΜ: Καθ' οδόν προς Άδανα. Φαίνεται ότι είτε το περιπολικό αντελήφθη την πράξη, είτε κάποιος τηλεφώνησε. Από τη στιγμή που έγινε αυτό, το περιπολικό δεν έφυγε από πίσω από το αυτοκίνητό μας. Ακολουθούσε συνέχεια μέχρι που πήγαμε και μπήκαμε στο λιμάνι... Όχι δεν είναι που πηγαίναμε... Ναι... Μέχρι που πήγαμε στις φυλακές. Έξω από τις φυλακές. Εκεί στις φυλακές πάλι δεν ξέραμε τι γινόταν. Στο μεταξύ οι φυλακές των Αδάνων ήταν ένας λαβύρινθος. Έφεραν τα αυτοκίνητα όπισθεν. Έβαζαν ένα παγκάκι, του έβαζαν πάνω έναν πανί γυαλιστερό πράσινο. Όταν πατούσες εκεί ξεκινούσαν με τα ρόπαλα και σου χτυπούσαν στο κεφάλι. Σε έκαναν και ζαλιζόσουν. Σε κατασκότωναν. Εγώ όταν κατέβηκα από το αυτοκίνητο το δικό μας... Είδα τη φάση που πήγαν να κατεβούν οι δικοί μας, τράβηξαν πίσω και εγώ πήδηξα πιο εκεί. Κόντεψα να πάω στα σκαλιά που έμπαινες μέσα. Αλλά δεν τη γλύτωσα. Όταν πήγα εκεί που ήταν τα σκαλιά την έφαγα στην κεφαλή με το ρόπαλο, και έτρεξα γρήγορα στον διάδρομο. Στον διάδρομο κρατούσαν ξύλα. Κρατούσαν... τι να σου πω. Οτιδήποτε και με τα χέρια τους. Γροθιές, μας χτυπούσαν. Γκαπ-γκουπ. Γκαπ-γκουπ. Ό,τι φανταστείς. Μέχρι να καταλήξουμε κάτω στην αυλή. Σε κάποια στιγμή θυμάμαι είχε έναν ψηλό, μόλις με είδε έκανε έτσι να μου δώσει γροθιά. Σταμάτησα. Τον έβλεπα, με έβλεπε. Δεν προχωρούσα, ούτε εκείνος προχωρούσε προς το μέρος μου. Έφερναν έναν άνθρωπο που ήταν χτυπημένος κουτσός και τον κρατούσαν δύο άλλοι δικοί μας και έτρωγαν το ξύλο εκείνοι οι δύο που τον μετέφεραν. Όταν προσέγγισαν σ' εκείνον, ξεκίνησα τρέξιμο και πέρασα και έφυγα και γλύτωσα από τον Τούρκο. Ένας ψηλός ίσαμε εκεί πάνω. Εκεί που ήταν τα τελευταία σκαλιά που μπαίναμε στην αυλή των φυλακών είχε κάποιον και στεκόταν. Δεν ήξερα ότι κρατούσε μαστίγιο. Πήγα να κατεβώ και με χτύπησε. Απολύθηκα και τα σημάδια ήταν πάνω στα πόδια μου από το μαστίγιο. Και μας έβαλαν στην αυλή. Στην αυλή μας έκαναν έρευνες. Εμένα με έβαλε έβγαλα τα παπούτσια μου. Πήγα να τα πάρω, με έσπρωξε δεν με άφησε να τα πιάσω. Πήγαινα ξυπόλυτος. Μετά μας ξεχώρισαν και μας έβαλαν στους θαλάμους. Εμάς το καλό μας ο θάλαμος ήταν μικρός. Γύρω στα 28 άτομα και ήμασταν απέναντι από το φαρμακείο τους. Μας πήραν εκεί μέσα, μας έβαλαν, περνούσαν έξω οι Τούρκοι στρατιώτες και μας έκαναν χειρονομία ότι θα μας σφάξουν. Το πρωί που ξημέρωσε είχε κάτι άλλους φίλους που ήταν μαζί μου, πατέρας και γιος από την Αφάνεια. Είδα ότι τα παπούτσια μου τα φορούσε ο πατέρας. Του λέω: «ρε φιλέ αυτά τα παπούτσια είναι δικά μου. Να τα φορούμε και οι δυο να πηγαίνουμε στην τουαλέτα. Όχι για τίποτα άλλο». «Όχι κουμπάρε. Πάρε τα δεν τα θέλω». Τα έβγαλε και μου τα έδωσε. Οι τουαλέτες τους ήταν εκεί μέσα. Μια φορά μας έβγαλαν να μας βάλουν εμβόλιο. Μας έβαλαν γραμμή όπως εμβολιάζει ο κτηνίατρος τις κατσίκες. Έτσι μας εμβολίασαν. Μια σύριγγα και μια βελόνα. Τη γέμιζαν, την έβαζαν του ενός, την έβγαζαν, την έβαζαν του άλλου. Μας εμβολίασαν. Αν είχε αρρώστιες όπως έχει σήμερα, δεν επιστρέφαμε ούτε ένας ζωντανός. Όλο το βράδυ δεν μας άφηναν να κοιμηθούμε. Φώναζαν, μας απειλούσαν. Θυμάμαι είχε έναν που μιλούσε λίγα ελληνικά και την πρώτη νύχτα που πήγαμε λέει: «έχει κανέναν ππαππά εδώ;» Όπως σου τα λέω. Δεν τα ξεχνώ. «Έχει κανέναν ππαππά εδώ;» Ε! ποιος λέει είτε ππαππά είτε χότζα. Αφού μας είχαν σπάσει από το ξύλο. Μιλούμε; «Ππαππός πήγαινε εκκλησία, λέει. Χότζα πήγαινε τζαμί. Ππαππός βαστούσε απ' αυτό που κάνει τάκα-τάκα. Δεν καταλαβαίνετε μωρέ; Σκότωνε χότζα». Τους έπιαναν τους παπάδες τους τραβούσαν από τα γένια. Αφού είχε παπά που έκατσε όλο το βράδυ ώσπου να ξημερώσει και έκοψε τα γένια του με τον νυχοκόπτη. Βρήκε κάποιον που είχε νυχοκόπτη και τα έκοψε με τον νυχοκόπτη για να γλυτώσει ο άνθρωπος. Είχε έναν Τάκη από την Άσσια που ήξερε Τούρκικα. Όταν πέρασαν μερικές μέρες και μιλούσε με τους Τούρκους. Ήταν όλοι αμόρφωτοι.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

Όλοι αμόρφωτοι. Μόνον ένας, τον έλεγαν Αλί και είχε και ένα δόντι χρυσό. Και ήταν ο μόνος που ήξερε. Ήταν πελεκάνος. Μιλούσε ο Τάκης με τον Τούρκο και του λέει: «εγώ που σας βλέπω είσατε καλά πλάσματα. Γιατί σας έφεραν εδώ; Εμάς μας έλεγαν ότι είστε άγριοι, ότι κοιμάστε πάνω στα δέντρα». Αυτά τους έλεγαν και είχαν φανατισμό. Και την ημέρα που θα φύγετε και θα πάτε στην Κύπρο εγώ θα σας το πω. Και όταν έρθω Κύπρο να πείτε ορίστε εκείνος ο Τούρκος που ήταν καλός. Ο μοναδικός που μίλησε ανθρώπινα. Μια μέρα μας πήραν να μας κάνουν ανάκριση. Μας έβαλαν σε ένα αυτοκίνητο ψυγείο και άναψαν τις σόμπες. Ψηλό, μόλις που άγγιζαν τα δάκτυλα μας από πάνω. Επιτάχυναν, πέφταμε στη μια πλευρά. Πατούσαν φρένο, πηγαίναμε μπροστά. Μας κατασκότωσαν μέχρι να μας πάρουν να μας κάνουν ανάκριση. Μας πήραν, μας έβαλαν... πρέπει να ήταν στρατονομία. Καθόμασταν και μας έπαιρναν για ανάκριση. Εμένα ο ανακριτής με ρώτησε: «από πού είσαι;» Του είπα Λυθράγκωμη. Αμέσως μου λέει: «πες μου... τον Κεμάλη τον ξέρεις;» Κεμάλης είναι αυτός που σου λέω που έδωσε τη λίστα με τα ονόματα. Του λέω: «ναι τον ξέρω». «Τι γίνεται, μου λέει; Είναι ζωντανός ή τον σκοτώσατε;» «Δεν τον σκοτώσαμε». Ούτε ήξερα τι έγινε. Αφού μετά κυριάρχησαν εκείνοι. Του λέω: «είναι ζωντανός». «Κοίταξε, μου λέει, τώρα μαζεύτηκαν τα τουρκικά στρατεύματα στην Αμμόχωστο στη Λευκωσία και στην Κερύνεια και θα πάτε πίσω στα σπίτια σας. Όταν θα πας να του πάρεις χαιρετίσματα». Εγώ του λέω ξεπίτηδες: «Από πού να του πω;» «Όταν του πεις εκείνος θα καταλάβει». Φαντάσου με τι σύστημα δούλευαν κι εμείς κοιμόμασταν. Τελικά δεν πήγα κάτω. Όταν επιστρέψαμε έπιασα ένα μήνυμα από μια εξαδέλφη μου, όταν απολυθείς θα σε περιμένουμε στη Λεμεσό. Εγώ δεν ήξερα πού ήταν οι δικοί μου. Ήταν εγκλωβισμένοι. Όταν πήρα το μήνυμα λέω μήπως οι δικοί μου πέρασαν από δω. Μας πήραν... να το ξεκινήσουμε...

- ΧΑ: Να το συνεχίσουμε. Είσατε στα Άδανα. Συμβαίνει κάτι άλλο στα Άδανα; Έχει στρατιώτες μαζί σας; Έχει κάποια άτομα που τους συμπεριφέρονται διαφορετικά οι Τούρκοι; Είτε πιο φιλικά, είτε πιο εχθρικά;
- ΒΜ: Βεβαίως είχε στρατιώτες. Είχε κάποιους εφέδρους. Οι Τούρκοι όλους τους ίδιους τους έβλεπαν. Είτε στρατιώτες είτε... Θυμάμαι επειδή ο θάλαμος ο δικός μας ήταν απέναντι από το φαρμακείο, έφερναν κάποιους που ήταν άρρωστοι. Ξέρεις ποιο ήταν το φάρμακο του Τούρκου του γιατρού; Δυο κλωτσιές στον κώλο και έφευγε. Δύο κλωτσιές στον κώλο και έτρεχε ο δικός μας και έφευγε.
- ΧΑ: Τραυματίες είχε που χρειάζονταν περίθαλψη;
- ΒΜ: Είχε και τραυματίες αλλά δεν τους έφερναν εκεί κοντά μας. Είχε άλλους που έπαθαν... Είχε κάποιον από την Αφάνεια που έπαθε κάτι όπως τις βεντούζες του χταποδιού το κορμί του όλο. Και τον είχαν απομόνωση σε έναν θάλαμο και τον έβγαζαν και τον γύμνωναν και τον άλειφαν αλοιφή. Και τον κοροΐδευαν να τον κάνουν περιτομή και ήταν λίγο... Ήταν λίγο αγαθός. Έσκουζε. Τον πείραζαν. Αλλά όποτε βγαίναμε έξω. Μας έβγαζαν κάποτε έξω στην αυλή μας χτυπούσαν. Ή κάποτε μας έβαζαν το κοράνι. Και έκαναν να μας πουν τι είναι αυτό; Να τους πούμε ότι είναι το κοράνι. Πολλά πράγματα
- ΧΑ: Στην ανάκριση τι σας ρώτησαν;
- ΒΜ: Εμένα μου είπαν: «από πού είσαι;» «από την Λυθράγκωμη». Μου λέει: «ήσουν μαθητής;» «Ναι.» «Πραγματικά εσείς οι μαθητές τα κάνατε αυτά όλα. Κάνατε διαδηλώσεις και φωνάζατε εναντίον του Μακαρίου και τα κάνατε όλα αυτά». Δεν είχε άλλα πράγματα που να με

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

ρωτήσουν. Είχε άλλους που τους ρώτησαν διαφορετικά. Εγώ ήμουν μαθητής. Ο άλλος ήταν στρατιώτης, ο άλλος ήταν καθηγητής.

- ΧΑ: Το φαΐ εκεί στις φυλακές;
- ΒΜ: Το φαΐ το μαγείρευαν, έβγαζαν το κρέας όπως το έβραζαν. Έμεναν κάτι ίνες και μας το έβραζαν στον κουβά και το πίνουμε. Μέλανας ζωμός. Αν ήταν κολοκυθάκια το ίδιο πάλι. Ψωμί, το ψωμί τους ήταν θάλασσα. Δεν μπορούσες να φας το ψωμί. Αλλά εγώ πιστεύω ότι αν μέναμε ακόμη ένα μήνα θα πεθαίναμε. Έτσι πιστεύω. Η διατροφή δεν ήταν καθόλου καλή.
- ΧΑ: Μεταξύ σας οι κρατούμενοι; Οι αιχμάλωτοι;
- ΒΜ: Στον θάλαμο τον δικό μας μεταξύ μας περνούσαμε καλά. Θυμάμαι είχε κάποιον από την Αφάνεια, κρατούσε πάνω του 1100 λίρες. Στο σώβρακο του. Και του ζητούσαν κάποιος να τους δώσει χρήματα. Γιατί οι Τούρκοι προτιμούσαν τα κέρματα παρά τις λίρες. Να τους δώσει χρήματα να πάρουν τσιγάρα και δεν τους έδωσε. Αλλά κανείς δεν τον κάρφωσε. Γενικά οι σχέσεις ήταν καλές μεταξύ των αιχμαλώτων. Δεν είχαμε καμιά διαφορά. Αφού η τύχη μας μια ήταν.
- ΧΑ: Ο θάλαμος πόσα άτομα μου είπατε ότι ήταν;
- ΒΜ: 28 άτομα
- ΧΑ: Είναι κρεβάτια διπλά, έχει τουαλέτες μέσα ή βγαίνετε να πάτε τουαλέτα;
- ΒΜ: Όπως του στρατού. Ένα πάνω, ένα κάτω. Ξύλινα. Κάτι σεντόνια, κρεβάτια, εγώ τον σκύλο μου δεν θα τον έβαζα να κοιμηθεί εκεί πάνω. Τόση ακαθαροσία είχε εκεί πάνω. Αλλά τι να κάνεις; Πού να ξαπλώσεις; Η τουαλέτα ήταν στη γωνιά. Είχε βρύση, με λάκκο κάτω. Πήγαινες στην τουαλέτα, έπαιρνες με το χέρι σου από τη βρύση να πλυθείς και να βγεις έξω.
- ΧΑ: Μπάνιο κάνατε καμιά φορά;
- ΒΜ: Όχι. Ποτέ. Από τη μέρα που αιχμαλωτιστήκαμε ως τη μέρα που απολυθήκαμε δεν κάναμε μπάνιο.
- ΧΑ: Κάτι εικόνες που έχει στην τηλεόραση που τους ρίχνουν νερό με τα λάστιχα έξω στην αυλή.
- ΒΜ: Σφουγγάριζαν στην αυλή. Όχι για μπάνιο. Σφουγγάρισμα στην αυλή.
- ΧΑ: Ήρθε ποτέ κάμερα ή τηλεοπτικός σταθμός, είτε Άγγλοι είτε Τούρκοι να σας πιάσουν;
- ΒΜ: Εμάς στον θάλαμο στην πλευρά τη δική μας ποτέ. Κανένας δεν πέρασε.
- ΧΑ: Ερυθρός Σταυρός;
- ΒΜ: Ούτε Ερυθρός Σταυρός.
- ΧΑ: Μεταφερθήκατε σε κάποιες άλλες φυλακές ή μείνατε Άδανα εσείς;
- ΒΜ: Στα Άδανα έμεινα εγώ. Εκείνος ο Τούρκος ο Αλής που είπε ότι θα φύγουν οι μαθητές οι φοιτητές, οι ιερείς, οι δάσκαλοι και μας ξεχώρισαν και μας πήραν σε άλλο θάλαμο ο οποίος όχι μόνο ήταν λερωμένος. Βρωμούσε κάτουρα που δεν άντεχες τη δυσοσμία. Τόση βρωμιά. Και μας ξεχώρισαν και μας έβαλαν για να μας φέρουν στην Κύπρο. Όλες τις υπόλοιπες μέρες μείναμε στον ίδιο θάλαμο
- ΧΑ: Ο διοικητής των φυλακών ή κάποιος άλλος αξιωματικός ήρθε να σας μιλήσει να σας πει κάτι, να σας μαζέψει στην αυλή;
- ΒΜ: Όχι να μας μιλήσει κανείς. Μόνο κάποτε μας έβαλλαν το κοράνι και μας έβαζαν στην αυλή να κάτσουμε να το ακούσουμε. Μια φάση συγκεκριμένα θυμάμαι που μια νύχτα ένας Τούρκος μας έκανε χειρονομία να μας σφάζει. Και ήρθε ο αξιωματικός, στεκόταν στην είσοδο της αυλής και τον είδε που μας έκανε έτσι. Ο Τούρκος δεν τον είδε. Ήταν πίσω από την πλάτη του. Μας έκανε συνέχεια. Ξέρεις... με τα βλέμματα μας εμάς, αυτός κατάλαβε ότι κάποιον είχε. Γύρισε

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

και είδε τον αξιωματικό. Μόλις είδε τον αξιωματικό πήγε και έκατσε προσοχή μπροστά στον αξιωματικό. Δεν θα το ξεχάσω ποτέ μου. Του χτυπούσε γροθιές, έπεφτε χάμω και σηκωνόταν και καθόταν προσοχή. Του κλωτσούσε. Έπεφτε χάμω σηκωνόταν και καθόταν προσοχή. Τον έκανε 7 τόνους. Οι αξιωματικοί τους ήταν καλοί. Οι αξιωματικοί τους ήταν καλοί. Αλλά οι στρατιώτες δεν ήταν καλοί. Διότι τους φανάτισαν τόσο πολύ ότι είμαστε άγριοι ότι σκοτώναμε τους Τούρκους που δεν ήθελαν να μας δουν.

- ΧΑ: Σας είπαν καθόλου σε κάποια φάση ότι σκοτώσατε Τούρκους στην Αλόα;
- ΒΜ: Ναι όταν μας έφεραν στην Κύπρο μας πήραν στην αποθήκη της ΚΕΟ με κάτι άλλους. Και είπαν: «να πάτε να κουρευτείτε και να ξυριστείτε». Εγώ τους είπα: «δεν θέλω να ξυριστώ γιατί είχα τον αδερφό μου αγνοούμενο». Τελικά μας είπαν: «αν δεν ξυριστείτε δεν θα απολυθείτε». Αναγκάστηκα να πάω να ξυριστώ. Στην ουσία μας μάδησε ο μπαρμπέρης. Εμένα θυμάμαι ένα κομμάτι με ξύρισε. Ευτυχώς δηλαδή. Η λεπίδα δεν έκοβε. Πονούσα αφάνταστα και του έλεγα: «σταμάτα και δεν μπορώ». Αν άκουες εσύ, άκουγε κι εκείνος. Μας μάδησαν. Μας ξύρισαν και μας πήραν στο νοσοκομείο στον τουρκικό τομέα και μας έβαλαν εμάς τους νεαρούς σε ένα τραπέζι. Μας έφεραν αβγά, ελιές του Βόλου. Καθίσαμε εκεί να φάμε και φωτογράφιζε η Ερυθρά Ημισέληνος
- ΧΑ: Στο νοσοκομείο;
- ΒΜ: Ναι στο νοσοκομείο. Για να δείξουν ότι μας είχαν καλά. Σε κάποια φάση... εγώ στο μεταξύ ήταν που είχα πιάσει το μήνυμα από την εξαδέλφη μου. Είχε μια Τουρκάλα που μιλούσε ελληνικά. Νοσοκόμα. Και ρωτούσε: «πού θέλετε να πάτε; Ελληνικό ή τουρκικό τομέα;» Εγώ είπα... Έτσι το σκέφτηκα. Πέρα από το μήνυμα. Θα πάω Ελληνικό τομέα να δω με τα μάτια μου να ακούσω με τα αυτιά μου τι γίνεται και μετά θα πάω. Θα πάω ελληνικό τομέα και μετά στο κάτω-κάτω πάω τουρκικό τομέα. Τι ήθελα να πω έτσι; Μου έκανε μια επίθεση... Μια επίθεση, κάτι φωνές...
- ΧΑ: Μιλούσε ελληνικά;
- ΒΜ: Εκείνη μιλούσε ελληνικά.
- ΧΑ: Και γιατί σου έκανε επίθεση;
- ΒΜ: «Να πάεις ελληνικό τομέα για να σας δώσουν όπλα οι Ελλαδίτες για να σκοτώνετε τους Τούρκους; Ξέρεις το στον Σανταλάρη και στην Αλόα ότι οι δικοί σας σκότωσαν όλους τους Τουρκοκύπριους;» «Καλά γιατί μου φωνάζεις εμένα τώρα; Τι φταίω εγώ;» Τέλος πάντων και φώναζε κι άλλα... Εγώ τελικά δήλωσα να πάω ελληνικό τομέα. Και ήρθα ελληνικό τομέα και ευτυχώς που το έκανα έτσι και δεν πήγα απ' εκεί. Γιατί όσοι πήγαν απ' εκεί στο τέλος τους έκαναν και επέστρεψαν από 'δω.
- ΧΑ: Κύριε Βάσο επειδή αφήσαμε μιαν περίοδο πίσω. Είμαστε στα Άδανα. Πώς έρχεστε πίσω Κύπρο. Πώς σας το ανακοινώνουν;
- ΒΜ: Εμάς μας το ανακοίνωσε το βράδυ ο Τούρκος που μιλούσε με τον Τάκη τον Ασιώτη που ήξερε τουρκικά ότι: «θα φύγετε να πάτε Κύπρο». Μετά ήρθαν και μας έπιασαν, μας φώναξαν έναν-έναν, μαθητές, φοιτητές, παπάδες, δασκάλους και μας πήραν σε ένα άλλο θάλαμο το βράδυ που ήταν απαίσιος. Βρωμούσε κάτουρα, περισσότερο βρωμερός από εκείνους του θαλάμους που κοιμόμασταν. Μείναμε το βράδυ και μετά μας είπαν θα πάτε στην Κύπρο. Είχε που μιλούσαν σπαστά ελληνικά. Είχε έναν που κρατούσε τα κλειδιά των φυλακών όλα, μια δέσμη κλειδιά. Εκείνος μιλούσε σπασμένα Ελληνικά. Μας πήραν στην Μερσίνα πάλι.
- ΧΑ: Κλειστά μάτια; Δεμένοι;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΒΜ: Όχι. Ούτε τον μουσαμά τον είχαν όπως πριν. Που ήταν κλειστά σφραγισμένα. Και βλέπαμε ότι από τα Άδανα μέχρι την Μερσίνα είχαν μόνο βαμβάκι φτυμένα. Είχε νερά. Ήταν εύφορη γη. Είχαν βαμβάκι. Και μας πήραν στο λιμάνι της Μερσίνας, μας έβαλαν στο αποβατικό πάλι, και μάς έφεραν στην Κερύνεια. Στην Κερύνεια μας έβαλαν σε εκείνα τα άλλα τα σκάφη τα μικρά που κάνουν απόβαση. Μας έβαλαν γραμμές-γραμμές, πήγαινε στην παραλία, άνοιγε η πόρτα, μας κατέβαζαν και επέστρεφε και έφερνε άλλους. Μετά μας έφεραν στο... Άλλοι πήγαν αλλού. Εμάς μας πήραν στην αποθήκη της ΚΕΟ. Άλλους τους πήραν στην παλαίστρα. Δεν ήξερα αυτούς τους τόπους εγώ.
- ΧΑ: Κύριε Βάσο όταν σας ανακοινώνουν ότι θα φύγετε πώς νιώθετε όταν σας βάζουν σ' εκείνο τον θάλαμο;
- ΒΜ: Κανένας ενθουσιασμός. Ούτε πιστεύαμε ότι θα επιστρέψουμε. Έτσι νοιώθαμε. Δεν πιστεύαμε ότι θα επιστρέψουμε.
- ΧΑ: Και νιώθετε το ίδιο όταν είσατε όλοι μαζί πριν καν σας πουν ότι θα φύγετε; Δηλαδή πώς νιώθεις όταν είσαι κρατούμενος στις φυλακές της Τουρκίας. Τι σκέφτεσαι;
- ΒΜ: Κάποιες φορές εγώ κρατούσα στα σίδερα των παραθύρων και σκεφτόμουν... το μεσημέρι εγώ δεν ξάπλωνα να κοιμηθώ. Είχε κάποιους που ξάπλωναν. Εγώ δεν ξάπλωνα. Γύρω από τις φυλακές των Αδάνων φαίνεται ότι υπάρχει... Όχι φαίνεται... Μετά που μας πήραν να μας κάνουν ανάκριση, είδαμε ότι έχει αεροπορική βάση και στρατό και ακούγονταν τ' αεροπλάνα που βούιζαν και θυμόμουν. Κι έλεγα: «άκου τ' αεροπλάνα, άρχισαν πάλι. Να δούμε στην Κύπρο τι γίνεται». Έτσι σκέψεις έκανα. Και σκέφτεσαι τους δικούς σου αλλά ουδέποτε σκέφτηκα ότι θα επιστρέψω. Ουδέποτε. Ο πόνος ήταν αφάνταστος. Και ελπίζω να μην τύχει σε κανέναν. Και αυτά που περάσαμε εμείς δεν τα ξεπεράσαμε. Όπως εμένα όλοι οι αιχμάλωτοι. Δεν τα ξεπερνάς. Είναι τόσο πολύς ο πόνος που δεν τον ξεπερνάς. Όσα χρόνια και αν περάσουν. Μπορεί κάποια στιγμή να γελάσεις, αλλά στην ουσία κάποια στιγμή θα κλάψεις πάλι.
- ΧΑ: Ναι, αυτή η αβεβαιότητα όλη, να μην ξέρεις ούτε τι θα σου συμβεί εσένα, να μην ξέρεις τι συμβαίνει στην Κύπρο, στην οικογένειά σου.
- ΒΜ: Και τη στιγμή που βλέπεις ότι κακοπερνάς, κακοζείς, λες: «τι θα γίνεται στην οικογένειά μου; Με τα αδέρφια μου, τη μάνα μου τον πατέρα μου, τους συγγενείς μου».
- ΧΑ: Είπατε σας παίρνουν στις αποθήκες της ΚΕΟ και σας πήραν στο νοσοκομείο για να κάνουν αυτό το σόου.
- ΒΜ: Ναι να κάνουν το σόου, μετά μας πήραν πίσω και μετά μια μέρα ήρθαν τα λεωφορεία και μας έπιασαν να μας πιάσουν να μας φέρουν από δω. Κατέβηκαν πάλι οι Τούρκοι να μας λιντσάρουν. Έβαλαν στρατό και αστυνομία και φώναζαν οι Τουρκοκύπριοι, μας έριξαν και κάποιες πέτρες στο λεωφορείο. Ακόμη δεν το πιστεύαμε. Λέγαμε ότι κάπου θα μας πάρουν να μας σκοτώσουν και κάνουν αυτό το θέατρο. Συνειδητοποιήσαμε ότι είμαστε ελεύθεροι μόλις είδαμε στο Λήδρα Πάλας τους στρατιώτες τους δικούς μας. Τότε συνειδητοποιήσαμε ότι ναι, τώρα είμαστε ελεύθεροι. Και όμως. Και το άλλο. Εγώ θυμάμαι και εκείνη τη στιγμή. Παρότι πέρασα τόσα, αν μου έδιναν ένα όπλο και μου έλεγαν: «ρε Βάσο πάμε πάνω τους και τώρα θα τους φάμε» δεν θα έλεγα: «όχι, μα ακόμα δεν επέστρεψα καλά-καλά». Θα έκανα μεταβολή και θα γύριζα απ' εκεί. Τόσο τους σιχάθηκα. Δεν ξέρω... Δεν μπορείς να ζήσεις με αυτούς τους ανθρώπους. Και λύση να γίνει του κυπριακού, εγώ δεν πρόκειται να ζήσω με Τουρκοκύπριους. Δεν μπορώ να ζήσω.
- ΧΑ: Ενώ προηγουμένως στο χωριό;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΒΜ: Στο χωριό είχαμε Τουρκοκύπριους. Τους προσέχαμε κιόλας. Τους είχαμε στα όπα-όπα. Τους έδιναν χωράφια οι δικοί μας και έβαζαν καπνό και ζούσαν άνετα. Χωρίς πρόβλημα. Και ξαφνικά γίνεται η πρώτη εισβολή και έλεγαν στους δικούς μας να περάσουμε όπως περνούσαμε τόσα χρόνια. Και όταν κατέβηκαν τα τανκς δεν μας ήξεραν; Πήραν 7 άτομα μεταξύ των οποίων και εμένα και μας πήραν να μας εκτελέσουν; Ποιος ο λόγος;
- ΧΑ: Ξέρουμε τι έγινε ο γιος του αυτού...
- ΒΜ: Ο γιος του Αλί, επειδή ήταν συγγενής του Τζιαφέρη που μιλούσε στον Μπαϊράκ έστειλε μήνυμα από τις Αγγλίδες του θείου του του Τζιαφέρ, ότι είναι ζωντανός στις Αγγλίδες και εκείνος έστειλε μήνυμα κάτω μην σκοτώσετε τους Λυθραγκωμήτες και ο Κιουραττάης βρέθηκε. Γι' αυτό είμαι εδώ σήμερα και μιλώ μαζί σου. Αν δεν βρισκόταν ο Κιουραττάης κι εγώ θα ήμουν σκοτωμένος και αγνοούμενος. Και αυτό το πράγμα το επιβεβαίωσε μια φορά που πήγα στον Άγιο Θέρισο να βγάλω ακτίνες... ο Τζιαφέρ είχε αρρωστήσει με καρκίνο και πήγε εκεί και ο άνθρωπος που ήταν εκεί του είπε: «δεν ντρέπεσαι βρε και ήρθες να σου βγάλω ακτίνες; Έκανες τόσα». Και του είπε ότι: «εγώ το ξέρεις ότι γλύτωσα 7 Χριστιανούς;» Οι 7 ήμασταν εμείς. Αν δεν βρισκόταν θα μας σκότωναν. Ο πασάς εκεί, ο στρατιωτικός διοικητής, δεν ήταν όπως εκείνον της Γαλάτειας που τους έπιασαν τους Γιαλουσίτες και τους πήραν και μόλις τους πήραν τους εκτέλεσε. Εμάς όπως φαίνεται και ο Ζιαφέρης θα τους είχε δώσει οδηγίες: «μην τους σκοτώσετε περιμένετε να δούμε τι θα γίνει και μετά».
- ΧΑ: Και σας παίρνουν στο Λήδρα Πάλας βλέπετε τους δικούς μας στρατιώτες. Γίνεται ανταλλαγή;
- ΒΜ: Πέρασαμε απ' εδώ από τον τοίχο και μας πήραν στην ξενοδοχειακή σχολή.
- ΧΑ: Δεν είχε Τούρκους να κατεβαίνουν να γίνει σαν ανταλλαγή;
- ΒΜ: Είχε που περνούσαν αλλά εγώ δεν είδα. Από τον ενθουσιασμό μου που πέρασα από δω δεν κοίταξα να δω. Κάποιοι είπαν ότι περνούσαν και οι Τούρκοι από εκεί. Εγώ δεν πρόσεξα. Το μόνο που θυμούμαι που φώναζαν οι στρατιώτες: «Μη φοβάστε ρε παιδιά και είστε ελεύτεροι πλέον».
- ΧΑ: Και μπαίνετε σε λεωφορεία και πηγαίνετε στην ξενοδοχειακή σχολή;
- ΒΜ: Ναι μας πήραν στην ξενοδοχειακή σχολή. Στο μεταξύ στην ξενοδοχειακή σχολή ο κόσμος οι γυναίκες φώναζαν και έψαχναν τους δικούς του, έκλαιγαν. Μας είπαν για να μας απολύσουν πρέπει να μπούμε μέσα στην ξενοδοχειακή σχολή να κάνουμε τα εμβόλια μας αλλιώς δεν θα μας άφηναν να βγούμε έξω. Μπήκαμε μέσα, κάναμε μπάνιο, μας έκαναν τα εμβόλια, όσοι είχαν δικούς τους τους έπιασαν και έφευγαν, εγώ δεν είχα κανένα, έμεινα στην ξενοδοχειακή σχολή με την προϋπόθεση να πάω σε καταυλισμό μετά. Και τη νύχτα αργά καθώς κοιμόμουν, γιατί είχα ακόμη έναν χωριανό μου που ήταν αιχμάλωτος μικρός κι εκείνος, ήρθε ένας γιος του συμπεθέρου μου, αυτού που είχαν πάρει μαζί μας στην Γαληνόπορνη να μας εκτελέσουν και μας ξύπνησε. Λόγω της υπερέντασης που είχαμε, το βελόνι να έπεφτε ξυπνούσαμε. Το βελόνι να έπεφτε ξυπνούσαμε. Μας ξύπνησε και μας πήρε σπίτι τους. Μείναμε στον θείο του άλλου του χωριανού μου του Μιχάλη, και μετά θυμήθηκαν οι εξάδελφοι μου ότι είχαν εξάδελφο και με έπιασαν και πήγαμε και νοίκιασα μια θέση. Έπαιρνα 4,5 λίρες τον μήνα επίδομα, τις πλήρωνα στη θέση και κοιμόμουν εκεί. Μόνος μου.
- ΧΑ: Το μήνυμα που σας είχαν στείλει θα έρθετε Λεμεσό, δεν είχε κάποιον Λεμεσό να πάτε να τους βρείτε;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΒΜ: Ήταν. Μετά πήγα στην εξαδέλφη μου στη Λεμεσό. Εκείνη ήταν παντρεμένη είχε την οικογένειά της. Δεν ήθελα να πάω να ανακατευτώ μαζί τους. Έμενα εκεί, ενοικίαζα τη θέση αλλά φαγητό δεν είχα να φάω. Δεν δικαιούμουν να μαγειρέψω. Τελικά πήγαινα στη λέσχη του Σαρρή και καθόμουν όλο το βράδυ και έκανα καφέδες, του Πασχάλη, ο θεός να τον μακαρίσει και μου αγόραζε το βράδυ μια πίττα σουβλάκια να φάω. Δηλαδή ως τα 18 -19 μου πέρασα πολύ καλά τη ζωή μου. Αλλά εκείνα τα χρόνια μετά, όσα καλά πέρασα, τα πέρασα 10πλάσια κακά. Ξέρεις τι σημαίνει να είσαι μέσα σε μια θέση, ένα δωμάτιο, είχε ακόμη έναν που κοιμόταν εκεί, και να μην έχεις να φάεις; Να μην μπορείς να μαγειρέψεις;. Μου έδιναν μακαρόνια. Μου έδιναν φακή. Τι να τα κάνω; Πού να τα μαγειρέψω; Αλλά δόξα τω Θεώ.
- ΧΑ: Η οικογένειά πού ήταν; Που τους βρήκατε μετά;
- ΒΜ: Η οικογένειά μου ήταν εγκλωβισμένοι. Ήρθαν μετά, τους είπαν οι Τούρκοι: «φύγετε γιατί αν δεν φύγετε θα σας πειράξουν. Πρέπει να φύγετε. Πρέπει να φύγετε». Και αναγκάστηκαν και έκαναν αιτήσεις. Εγώ τότε είχα απολυθεί από τον στρατό και δούλευα κάτω στα καπνά που είναι ο Κόρνος. Ήταν του Κκαϊλή και κόβαμε σχοινιές, καπνίζαμε τα καπνά που έκαναν καπνό, ταμπάκο, κι έμενα στα Λατσιαί λίγες μέρες και μετά με φώτισε ο Θεός νοίκιασα ένα αυτοκίνητο, ένα Βολκς Βάγκεν και ήρθα στη Λάρνακα και πήγα στην Κλαυδιά. Πώς βρέθηκα δεν ξέρω. Πώς βρέθηκα δεν ξέρω. Και ήταν χειμώνας. Και θυμάμαι μου άρεσε. Ήταν ολοπράσινα και ήρθα κι έπιασα σπίτι εδώ κάτω και έμενα εδώ κάτω. Μετά ήρθε ο πατέρας μου και τα αδέρφια μου μπήκαν στο σπίτι. Έπιασα άλλο σπίτι. Έκατσα ότι θα έρθει ο θεός μου και η θεία μου, εκείνοι που με μεγάλωσαν. Μείναμε εδώ και τελικά μείναμε στην Κλαυδιά. Μείναμε μέχρι ... Αυτό ήταν. Αυτό ήταν. Μετά δεν μας έδιναν σπίτι και αγωνίστηκα. Αγωνίστηκα αυτό το σπίτι για να το πιάσω αγωνίστηκα. Ξέρεις τι σημαίνει αγωνίστηκα; Δεν είχα επιλογή να πιάσω σπίτι εγώ. Ήμουν παντρεμένος, η γυναίκα μου ήταν έγκυος 6 μηνών. Και δεν μου έδιναν σπίτι.
- ΧΑ: Καλά, ποια ήταν τα κριτήρια να πάρεις σπίτι;
- ΒΜ: Να έχεις μωρά...Αλλά ένα λεπτό ρε φίλε. Εγώ πέρασα τόσα δεν δικαιούμουν ένα σπίτι και με κοροϊδεύαν; Πήγα σε κάποιον που ήταν υπεύθυνος εδώ και μου είπε: «άσε να δούμε αν έχει κάποιο με ένα υπνοδωμάτιο να σου δώσουμε». Ενώ δεν είχε. Και συμπτωματικά ο μηχανικός ήταν φίλος μου που επέβλεπε. Και του είπα: «ρε Φίλιππε, μα δεν έχει ένα υπνοδωμάτιο. Με 2 και 3 υπνοδωμάτια». Κατάλαβα ότι με κοροϊδεύει αυτός εδώ. Και σηκώθηκα μια μέρα, νεαρός εγώ, και μου είπαν έχει έναν Παπαδόπουλο στη Λευκωσία. Αν ζει μακάρι ναν' καλά ο άνθρωπος. Αν πέθανε ο Θεός να τον μακαρίσει. Ο μοναδικός άνθρωπος που με κατάλαβε. Πήγα πάνω και μου λέει η κοπέλα: «έχεις ραντεβού;» της λέω: «όχι. Άκου να σου πω, της λέω. Αν δεν μου κάνεις, θα μπω. Θέλω να τον δω. Δεν πάει άλλο». Άκουσε μέσα και της χτύπησε το τηλέφωνο και με άφησε και μπήκα μέσα. Και του είπα: «κοίταξε να δεις. Είμαι παντρεμένος στον καταυλισμό στο Κολότσι. Έρχομαι Λευκωσία δουλειά. Πηγαίνω στην Κλαυδια να πάω να δω τον θείο μου στην θεία μου γιατί ο θεός μου είχε αρρωστήσει από το μαράζι του και δεν μπορούσε να περπατήσει. Και γιατρούς... Και πηγαίνω στο Κολότσι. Κάνω αυτή τη διαδρομή κάθε μέρα και ζητώ ένα σπίτι και δεν μου δίνουν. Πρέπει να πάω να παραβιάσω μια πόρτα να μπω μέσα να πιάσω ένα σπίτι; Θέλω να με καταλάβεις». Έμεινε και έβλεπε. «Ένα λεπτό γιε μου», μου λέει. Και πιάνει στην παρουσία μου εκείνο τον κύριο πού ήταν εδώ κάτω, ας μην τον ονομάσω, ήταν της επαρχίας Αμμοχώστου, και του λέει: «θα βάλω τον νεαρό να του δώσουμε σπίτι» και δεν δεχόταν. Χωρίς να με ξέρει. «Άκουσες τι σου είπα; του λέει; Τώρα τέλειωσε». Και του έκλεισε το τηλέφωνο. «Πήγαινε γιε μου στο καλό και θα σε ειδοποιήσουν να πας να

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

πιάσεις αριθμό». Και ήρθα και πήγα να πάρω τον αριθμό και έκαναν πανηγύρι οι άλλοι. Έκαναν πανήγυρι. Ήξεραν τον καθένα, τους ήξεραν όλους και διάλεξαν και σπίτια. Δόξα των Θεών. Έχω αυτό το σπίτι. Έζησα εδώ μεγάλωσα τα μωρά μου. Δόξα τω Θεώ. Αλλά για να δες πόση αδικία υπάρχει σε αυτή την κοινωνία

- ΧΑ: Και ειδικά που περάσατε δύσκολα, που περάσατε αιχμάλωτος. Θα έπρεπε να υπάρξει μια αναγνώριση. Και όχι να είναι ο γνωστός με τον γνωστό.
- ΒΜ: Ουδέποτε. Ούτε παρουσιάστηκε κάποιος και ούτε εγώ το χρησιμοποίησα ποτέ μου είτε στη δουλειά μου είτε οπουδήποτε, είτε για τον αδερφό μου είτε για μένα. Ουδέποτε τα χρησιμοποίησα. Ουδέποτε τα χρησιμοποίησα. Αλλά όφειλαν να ξέρουν. Διότι τον καιρό που πήγαινες να κάνεις αίτηση να πάρεις δουλειά έγραφε μέσα το ιστορικό σου και το ζητούσαν να ήσουν αιχμάλωτο ή αν είχε αγνοούμενο.
- ΧΑ: Εκ των υστέρων κύριε Βάσο όλη αυτή η εμπειρία που ζήσατε, την εμπειρία που ζήσατε πώς την αντιμετωπίζετε. Τα σκέφτεστε; Θέλετε να τα ξεχάσετε. Τι σας άφησε αυτή η αιχμαλωσία;
- ΒΜ: Πρώτα-πρώτα ο πόλεμος δεν είναι καλό πράγμα. Αλλά ούτε θέλω να γίνει πόλεμος να σκοτωθούν άλλα παιδιά του κόσμου. Το μόνο που με βασανίζει, όχι με βασανίζει, με λυπεί, είναι με τους πολιτικούς μας που δεν φέρνουν οπλισμό στην Κύπρο. Τον απαραίτητο οπλισμό. Όχι για κάτι. Ούτε να κάνουμε πόλεμο να παν να σκοτωθούν τα παιδιά του κόσμου. Αλλά εκείνοι από εκεί θα επιδιώξουν να μας κάνουν πόλεμο. Αν φανταστείς το 1974 τα παιδιά του κόσμου έτρεχαν να φύγουν και τους έπαιζαν με τα πολυβόλα των αρμάτων, σημαίνει ότι πρέπει να έχω κι εγώ όπλα να τον αντιμετωπίσω. Να σκοτωθώ μεν, να σκοτωθώ λεβέντικα. Όχι να τρέχω και να με παίζουν από πίσω με το πολυβόλο. Αυτή είναι η πατρίδα που θέλω να έχω. Κι αν πεθάνουμε όλοι, αλλά να πεθάνουμε πολεμώντας. Ελεύθερα. Λεβέντικα. Το '74 έτρεχαν τα παιδιά του κόσμου και τα έπαιζαν με τα πολυβόλα. Κι εμένα ο αδερφός μου για να πέσει έπεσε από σφαίρα του πολυβόλου που εξοστρακίστηκε και έχασε τη ζωή του. Και σαν τον αδερφό μου πολλά παιδιά. Να σε τρέχει το άρμα και να μην έχεις να το αντιμετωπίσεις. Όχι. Να φέρεις οπλισμό να έχεις. Να πληρώσεις κι εσύ τη νύφη. Να σκοτώσεις αλλά να σε σκοτώσω κι εγώ. Το '74 έτρεχαν τα παιδιά του κόσμου. Έτρεχαν. Και έβγαιναν και αυτοί οι Τουρκοκύπριοι που ήξεραν ελληνικά και φώναζαν: «ελάτε εδώ, ελάτε εκεί» και γελιόντουσαν και πήγαιναν κοντά και τους αφοπλίζαν και τους πήγαιναν και τους εκτελούσαν και τους έριχναν στους λάκκους και στα λαγούμια. Εγώ έτσι ξέρω. Αυτή είναι η πραγματικότητα.
- ΧΑ: Τα βιώματα σας της αιχμαλωσίας εσείς πώς τα αντιμετωπίζετε πλέον. Στα παιδιά σας στα εγγόνια σας με τους φίλους σας τα συζητάτε; Πώς αισθάνεστε γι' αυτό το πράγμα;
- ΒΜ: Την αιχμαλωσία μου δεν με νοιάζει εμένα. Τον μόνο που συζητώ με τα παιδιά μου και τον αδερφό μου [δείχνει την φωτογραφία του αδερφού του] είναι ο άδικος ο χαμός του και πολυβάσανος. Εγώ που έζησα την αιχμαλωσία... 4 μέρες να είσαι τραυματισμένος και να σε κρατούν οι Τούρκοι, για μένα πέρασε πάρα πολλά. Και αυτό δεν το ξεχνώ. Αυτό δεν το ξεχνώ. Πέρασα πολύ πόνο.
- ΧΑ: Όταν επιστρέψατε κύριε Βάσο ήρθαν κάποιοι συγγενείς αγνοουμένων ή επίσημα από το κράτος να σας ρωτήσουν για αγνοουμένους αν είδατε κάποιον ή αν ήταν μαζί σας στις φυλακές
- ΒΜ: Όχι γιέ μου κανέναν. Κανέναν.
- ΧΑ: Έχετε υπόψη σας αν από τα άτομα που πήγατε ή τέλος πάντων από εκείνους που ξέρατε στις φυλακές, αν έμειναν κάποιοι πίσω;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΒΜ: Από εκείνους που ξέρω, όχι. Αλλά σαν τα πιάτα που μας είχαν να φάμε, ήταν πλαστικά. Εμένα πίσω, από πίσω από το πιάτο που είναι ο πάτος του που πατά στο τραπέζι, έγραφε χαραγμένο Μάτσης. Άλλα πιάτα που είδα είχε άλλα ονόματα. Πριν πάμε εμείς υπήρξαν κάποιοι άλλοι εκεί. Εγώ όμως δεν ξέρω αυτά τα παιδιά που τα έφυγαν και τα πήραν πιο μέσα αν επέστρεψαν ή αν είναι αγνοούμενοι. Αλλά αυτό το θυμάμαι πολύ καλά. Μάτσης. Έγραφε πάνω Μάτσης το πιάτο. Χαραγμένο. Μάτσης. Και πιθανόν, πιθανόν να μην επέστρεψαν.
- ΧΑ: Μάλλον είναι αυτοί... Η σειρά που ακολουθείται είναι ότι παν Άδαν κάποιοι και μετά παν Αμάσεια και Αντιγιαμάν και μάλλον τους παίρνουν εκείνους σε αυτές τις φυλακές για να σας φέρουν εσάς. Κι εσείς ζήσατε μόνο τα Άδανα. Έχει κάτι άλλο κύριε Βάσο που νομίζετε ότι ξεχάσαμε που θέλετε να πείτε; Μου δώσατε αρκετέ πληροφορίες, πολύ σημαντικές
- ΒΜ: Νομίζω τα είπαμε. Αυτά τα γεγονότα δεν τα ξεχνώ. Ούτε τον χαμό του αδερφού μου ξεχνώ. Όχι γιατί πέθανε. Τον τρόπο που πέθανε. Δεν πειράζει. Δόξα των Θεώ. Αλλά να μην γίνει κάτι να παν κι άλλα παιδιά του κόσμου άδικα.
- ΧΑ: Και να ζήσετε να τον θυμάστε. Κύριε Βάσο, ευχαριστώ.
- ΒΜ: Εγώ ευχαριστώ.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

ΕΠΙΚΥ-ΑΙΧΜ 1974-Π.Β.Μ.-Ε.Χ.Α-2022-ΠΑΡΑΧ.

Παραχωρητήριο

ΦΟΡΜΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Πλήρης τίτλος εργασίας: Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974 / ΕΠΙΚΥ.

Σκοπός έρευνας: Η έρευνα αποσκοπεί κατ' αρχάς στη δημιουργία αρχείου μαρτυριών από άτομα που συνελήφθησαν αιχμάλωτοι από τους Τούρκους το καλοκαίρι του 1974 και κατά δεύτερο στην καταγραφή της Ιστορίας τους.

Πιστοποιώ ότι έχω διαβάσει και έχω κατανοήσει τον σκοπό της έρευνας με τίτλο «Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974 / ΕΠΙΚΥ.»

Κατανοώ ότι η παρούσα συνέντευξη θα φυλαχθεί στο αρχείο της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας Κύπρου.

Κατανοώ ότι η συμμετοχή μου είναι εθελοντική και ότι έχω το δικαίωμα να αποσυρθώ χωρίς την υποχρέωση να δώσω κάποια επεξήγηση.

Συμφωνώ να συμμετάσχω στην έρευνα.

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Συμφωνώ όπως η συνέντευξή μου **ηχογραφηθεί/οπτικογραφηθεί** (διαγράψτε αναλόγως).

Συμφωνώ όπως ο ερευνητής φωτογραφίσει **εμένα ή/και προσωπικά μου αντικείμενα/αρχεία**, τα οποία ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν σε **επιστημονικά άρθρα/βιβλία**, στα **Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης** και στα **ΜΜΕ** (διαγράψτε αναλόγως).

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

Συγκατατίθεμαι όπως η συνέντευξη και το απομαγνητοφωνημένο κείμενο της φυλαχθούν επώνυμα / ανώνυμα (διαγράψτε αναλόγως).

☒ ☐

Συγκατατίθεμαι όπως αποσπάσματα της συνέντευξής μου, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν ως παραθέματα σε δημοσιευμένο κείμενο, θα παρατεθούν επώνυμα / ανώνυμα για ακαδημαϊκούς λόγους (διαγράψτε αναλόγως).

☒ ☐

Συγκατατίθεμαι όπως οι πληροφορίες της παρούσας συνέντευξης φυλαχθούν σε συγκεκριμένο αρχείο σχετικό με το πεδίο έρευνας για μελλοντική χρήση όπως για παράδειγμα οι ψηφιακές πλατφόρμες του Πανεπιστημίου Κύπρου ή και σε ψηφιακές πλατφόρμες με ελεύθερη πρόσβαση επώνυμα / ανώνυμα (διαγράψτε αναλόγως).

☒ ☐

Επιθυμώ όπως παραλάβω ένα αντίγραφο των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας και συμφωνώ όπως τα στοιχεία επικοινωνίας μου να διατηρηθούν και να χρησιμοποιηθούν για αυτόν τον σκοπό.

☒ ☐

Εγώ ο/η υποφαινόμενος/η Βάσος Μιχαήλ και ημ. γέννησης 23/3/55 παραχωρώ τα πνευματικά δικαιώματα αυτής της συνέντευξης, της ηχογράφησης/οπτικογράφησης (διαγράψτε αναλόγως) και των φωτογραφιών/αρχείων στην ΕΠΙΚΥ και αποδέχομαι όπως τα προσωπικά μου δεδομένα τύχουν επεξεργασίας και φυλαχθούν στο αρχείο της ΕΠΙΚΥ και δεν έχω ούτε διατηρώ καμία άλλη απαίτηση.

Βάσος Μιχαήλ

Όνομα πληροφορορητή

18/07/02

Ημερομηνία

Βάσος

Υπογραφή

Χάρης Αλεξάνδρου

Όνομα ερευνητή

18/7/22

Ημερομηνία

Χ

Υπογραφή